

BOGANMELDELSER

Annemette Møller-Sørensen og Anette Storgaard (red.): Jurist uden omsvøb – Festskrift til Gorm Toftegaard Nielsen. Christian Ejlers forlag 2007.

I 2007 fyldte professor, lic.jur. Gorm Toftegaard Nielsen 60 år og blev bl.a. hyldet med et festskrift på ikke mindre end 653 sider, inklusiv en flere sider lang bibliografi over fødselarens omfattende litterære juridiske produktion, som tager sin begyndelse med licentiatafhandlingen fra 1977: ”Grundlovens § 3 – Retssikkerhed eller demokrati”. Jens Peter Christensen bemærker i festskriftets forord, at det for 30 år siden ”måtte anses for ganske eksotisk, ja vel nærmest på grænsen af det sjælsunde, at kaste sig over en analyse af grundlovens § 3” – og tilføjer, at Højesterets afgørelse om Tvind-loven i 1999 endegyldigt viste, at GTN blot var forud for sin tid.

Festskriftet indeholder artikler fra en lang række bidragydere fra ind- og udland, der – ligesom GTN – kommer vidt omkring i de juridiske kringelkroge. Festskriftet indeholder en overvægt af artikler om strafferet og straffeprocess, men der er også adskillige artikler om statsforfatningsret, forvaltningsret, civilproces og menneskerettigheder. Det vil føre for vidt inden for rammerne af denne anmeldelse at komme rundt om samtlige artikler i festskriftet, og jeg vil nøjes med at nævne nogle enkelte.

Flere af artiklerne i festskriftet kredser om det, der i forordet kaldes ”den særlige Gorm’ske nerve”: Trangen til at gå i kødet på bestående teorier og konstruktioner og den stadige insisteren på, at juraen skal være virkelighedsnær. Det gælder f.eks. Lasse Højlund Christensen i artiklen om retsplejelovens regler om processkrifters udeblivelse med den sigende titel ”Når juraen møder virkeligheden”. Jeg skal ikke her løfte sløret for realitetschecket, men vil blot tilslutte mig, at det med virkeligheden nogle gange bare er svært. Nævnes kan blandt flere andre også Peter Gardes artikel ”Ferierejsen til Tyrkiet”, som kobler bl.a. en mors ferierejse til Tyrkiet sammen med strafferettens overvejelser om materiel atypicitet, Trine Baumbachs artikel om, hvorvidt lighedsbetragtninger bør kunne medføre frifindelse, hvis anklagemyndigheden rejser tiltale i strid med sædvanlig tiltalepraksis, og Lasse Lund Madsen, der med udgangspunkt i en Højesterets dom fra 2006 gennemgår pengereglen og forsøger at svare på, om penge lugter.

Hans Gammeltoft-Hansen giver i sit bidrag GTN svar på tiltale, når det gælder kritikken af HGH’s nu næsten 30 år gamle analyse og definition af ”straffeprocessuelle tvangsgreb” – om det lykkes, vil jeg i denne sammenhæng overlade til den enkelte læser at vurdere. Vagn Greve har bidraget med en tankevækkende artikel om, hvordan rettroenhed og tolerance altid har stået og fortsat står over for hinanden.

De internationale aspekter har også fået plads i festskriftet. Det gælder både artikler om forskellige EU-retlige aspekter af strafferetten og flere artikler fra de andre nordiske lande og fra Holland, herunder en artikel af Ragnheidur Bragadottir, der beskriver den islandske lovændring fra 2007, som ”oversat” til den danske straf-

felov samler § 216 om voldtægt og § 217 om opnåelse af samleje ved anden ulovligt tvang i én bestemmelse (i øvrigt med en minimumsstraf på 1 års fængsel).

Henrik V. Hjort Elmquist behandler i sin artikel magtadskillelæsen i grundlovens § 3 – emnet for GTN's licentiatafhandling, mens Jens Peter Christensen behandler det evigt aktuelle spørgsmål om offentligt ansattes ytringsfrihed.

Jeg kan varmt anbefale festskriftet, som indeholder en lang række velskrevne bidrag om mange store og små juridiske spørgsmål, der giver rig mulighed for at anvende den juridiske metode, der med Gorm Toftegaard Nielsens ord består i "at sidde stille, læse indenad og tænke sig om". Og samtidig giver flere af bidragyderne på hver deres måde et personligt indtryk af Gorm Toftegaard Nielsen, der forsynede titelbladet på sin licentiatafhandling med følgende Holberg-citat: "Thi de fleste saa kaldne lærde Dissertationer giøres enten over det, som ingen forstaar, eller det, som ingen er magtpaaliggende at vide".

Jens Røn

Justitsministeriet

Katja Franko Aas, Helene Oppen Gundhus & Heidi Mork Lomell: Technologies of InSecurity. The Surveillance of Everyday Life. Routledge. 2009.

Danmark er et overvågningssamfund. Når vi bevæger os rundt i byen følger overvågningskameraer vores færden. For få år siden hang kameraerne kun i butik- og banklokaler, men i dag er de flyttet uden for og dækker facader, flugtveje og indgangspartier (dét som aforistisk beskrives som "røvernes omklædningsrum"). Kameraerne er også under fremmarch på gader og stræder, og efter al sandsynlighed findes de snart på boligforeningernes offentlige arealer. Men også når vi bruger telefonen eller sidder ved vores computere, er vi under overvågning. Den såkaldte logningsbekendtgørelse medfører, at oplysninger om vores elektroniske kommunikation gemmes til brug for politiets efterforskning. Samtidig må vi finde os i, at private tjenesteudbydere læser vores mails, og at forretninger og benzinselskaber kortlægger vores indkøbsvaner gennem brug af kundekort. Sådan kunne man blive ved. Men selvom overvågningen er massiv, ser det ikke ud til at genere os. Det ser man i den form for frivillig selvovervågning, der finder sted på f.eks. Facebook. Her offentliggør vi gerne private oplysninger om os selv, og andre følger interesseret med. Samtidig viser flere spørgeundersøgelser, at danskerne tilsyneladende er positivt indstillet overfor endnu mere overvågning.

På den baggrund virker det paradoksalt, at kun få danske forskere beskæftiger sig med overvågning. Den største indsats er utvivlsomt leveret af jurister, der i en årrække har beskæftiget sig med forskellige overvågningsaspekter. Der findes også

enkelte afhandlinger med et sociologisk eller filosofisk udgangspunkt, ligesom både Jusititsministeriets Forskningskontor og Det Kriminalpræventive Råd har udgivet gode rapporter. Men når man tager i betragtning, at overvågning, med Anthony Giddens' ord, er en af modernitetens grundpiller, så er det i grunden tankevækkende, at forskningsinteressen ikke er større.

Internationalt er det anderledes. Under betegnelsen *Surveillance Studies* har der i de senere år udviklet sig et stort og interdisciplinært felt med deltagelse af kriminologer, sociologer, filosoffer og mange andre fagfolk. Feltet har eget tidskrift og egne konferencer, og der er i de senere år udkommet flere introduktioner til området. *Surveillance Studies* er i det hele taget et dynamisk område med interessante diskussioner.

Det er inden for dette felt, at *Technologies of InSecurity* placerer sig. Bogen er redigeret af norske overvågningsforskere, men der er bidragsydere fra flere forskellige lande. Titlen refererer til den centrale tese, at meget overvågning udføres med henblik på at fjerne usikkerhed, men resultatet er ikke, at usikkerheden forsvinder, men at der med overvågningen blot følger nye former for usikkerhed. I et interessant kapitel nævner Daniel Neyland bl.a., at det øgede sikkerhedsfokus i lufthavne medfører, at passagerernes medbragte væske går fra at være "noget man drikker" til et potentielt terrorredskab. Et andet eksempel gives af David Lyon, der viser, hvordan identitetskort kan medvirke til at løse en række sikkerhedsproblemer, men også give anledning til nye risici, fordi identitetsoplysningerne kan misbruges.

Det gensidige forhold mellem sikkerhed og usikkerhed er bogens hovedtema, men også andre interessante aspekter udfoldes. Der er gode kapitler om, hvordan overvågning påvirker tillidsrelationen mellem stat og borger (Benjamin Gould), om hvordan overvågning ikke kun udføres af magthavere, men også af almindelige borgere (Hille Koskela), og der er en interessant analyse af den massive overvågning, som blev iværksat ved verdensmesterskaberne i fodbold, som blev afholdt i Tyskland i 2006 (Francisco R. Klauser). Nævnes skal også G.J.D. Smiths kapitel om de mennesker, der sidder i kontrolrummet og kigger på billederne fra videoovervågning. Her får man et indtryk af halvtrætte overvågningsarbejdere, som ligger meget langt fra forestillingerne om en magtfuld og potent overvåger.

Hver især bidrager kapitlerne til en bedre og mere nuanceret forståelse af overvågningens forskellige aspekter. Til gengæld kan man i et kritisk perspektiv indvende, at *Technologies of InSecurity* ikke i tilstrækkelig grad introducerer nye, anvendelige teoridannelser. Behovet for nye begreber fremhæves i bogens introduktion, og det med god grund, for det er netop her, at den store udfordring for *Surveillance Studies* ligger. En sådan teoretisk diskussion omhandler, hvad overvågning er, hvordan den kan undersøges, og hvilke konsekvenser den har for individer, organisationer og samfund.

Inden for humaniora og samfundsfag findes en lang række relevante teoridannelser, som kan medvirke til at belyse disse spørgsmål. Men *Surveillance Studies* har været kritiseret for ikke at udnytte disse ressourcer. I stedet har især én teoretisk model præget mange overvågningsstudier. Det drejer sig om det såkaldte panoptikon; en overvågningsmekanisme, der oprindeligt blev foreslået af filosofen Jeremy Bentham i 1700-tallet, men som senere blev taget op af Michel Foucault i bogen *Overvågning og Straf*. Det er gennem Foucault, at ideen om panoptikon har vundet indpas i studier af overvågning endda i en sådan grad, at redaktøren af tidsskriftet *Surveillance & Society* på et tidspunkt bemærkede, at stort set alle artikler i tidsskriftet på den ene eller den anden måde omhandlede Foucault.

Det meget relevante spørgsmål, som stilles af redaktørerne i *Technologies of InSecurity*, er, om ikke panoptikonmodellen er blevet en teoretisk spændetrøje. Argumentet, som tidligere er blevet fremført af andre overvågningsforskere, er, at man med panoptikon som analytisk udgangspunkt ikke fanger det centrale i mange overvågningssituationer. F.eks. har meget overvågning ikke som mål at disciplinere mennesker, men derimod at sortere dem. Dette kan bl.a. ses ved grænsekontrol og ved indgangen til bestemte zoner i byerne, hvor nogle personer har legitim adgang, mens andre er uønskede og skal holdes ude. Ligeledes er det relevant at overveje, om det ”negative” billede af overvågning, som ofte følger panoptikon, er dækkende. I en dansk sammenhæng har Anders Albrechtslund argumenteret for, at overvågning ikke kun bør forstås i termer af kontrol og undertrykkelse, men udmærket kan indeholde elementer af forførelse, leg og spil. På samme måde kan overvågning have interessante æstetiske aspekter, hvilket har gjort, at mange kunstnere arbejder med overvågning i deres værker. Overvågning er med andre ord et multifacetteret fænomen, og redaktørerne kan have ret i, at der er behov for at tilføre forskningen flere teoretiske ressourcer, som gør det muligt at indfange disse facetter.

Redaktørerne ser i forlængelse heraf Foucaults teknologibegreb som en mulighed. Man må her forstå, at teknologi i Foucaults forstand er et meget bredt begreb, som rækker udover artefakter og maskiner. Det inkluderer f.eks. såkaldte ”selvteknologier” (*technologies of the self*), der består i operationer, som individet kan anvende på sig selv med henblik på at styre sig selv i en bestemt retning. Med en sådan forståelse kan man, hævder redaktørerne, gøre det analytiske perspektiv mere sensitivt og indfange flere aspekter ved overvågning, end det er muligt, hvis man blot fokuserer på Benthams fængselsmodel.

Dette er ikke stedet for dybdegående diskussioner af forskellige overvågningsbegreber og deres implikationer, men emnet er væsentligt, så nogle enkelte bemærkninger er måske på sin plads. Som nævnt er det en rigtig diagnose, at overvågningsfeltet har behov for en teoretisk udvikling, og en række overvågningsforskere har i de senere år taget denne udfordring op. Men bidragsyderne til

Technologies of InSecurity bider ikke rigtig til bolle, når det gælder udviklingen af ny teori. Det skal ikke forstås sådan, at teoretiske begreber er fuldstændig fraværende i bogens kapitler, for det er de ikke. Men i hvert fald savnede denne læser, at de teoretiske diskussioner i højere grad blev ekspliciteret, foldet ud og afprøvet. Især savnes begreber og analysestrategier, som gør det muligt at forstå, hvordan ofte meget avancerede teknologier bidrager til overvågning. I dag er overvågning således kendetegnet ved scannere, der kan se gennem tøj, satellitter, der kan filme os fra oven, store databaser, der indeholder flere informationer om os, end vi selv har kendskab til, biometriske overvågningsmetoder, som ansigtsgenkendelse, iris-scanning og så videre. Sådanne teknologier er vigtige bidragsydere til nutidens overvågning, og derfor er det nødvendigt, at vi medtænker dem i de forskningsmæssige analyser og i den offentlige debat.

I nogle af bogens kapitler nævnes det nyere sociologiske og antropologiske område, der går under betegnelsen *Science & Technology Studies (STS)* som en teoretisk inspiration. En sådan forbindelse mellem *Surveillance Studies* og STS synes umiddelbart interessant, fordi den ser ud til at muliggøre et tydeligere fokus på teknologiens rolle. Desværre bliver denne forbindelse ikke nøjere undersøgt, men ideen bliver dog slået an og ligger klar til videre forfølgelse af andre forskere i andre sammenhænge.

Med *Technologies of InSecurity* er det lykkedes at skabe en antologi, hvor alle kapitlerne på den ene eller den anden måde har hver deres særlige vinkel og bidrag. Derfor er bogen som helhed interessant læsning, og der er ingen tvivl om, at den er et yderst relevant bidrag til overvågningsforskningen og dermed til belysningen af et vigtigt og aktuelt emne. Desværre gør den danske overvågningsforskning manglende styrke, at det nok ikke er tilfældigt, at ingen danske forskere har medvirket i bogens tilblivelse. Så herfra skal der lyde en utvetydig opfordring til danske forskere af forskellige slags: Kast jer over overvågningsforskningen og start gerne jeres nye karriere med at læse denne bog.

Peter Lauritsen

Forum for overvågningsstudier, Aarhus Universitet

Frank v. Gemert, Dana Peterson & Inger-Lise Lien: "Street Gangs, Migration and Ethnicity". Willan Publishing. Devon, 2008. 286 sider.

Problemet omkring bander eller kriminelle grupper er blevet særligt aktuelt i Danmark inden for det seneste år i forbindelse med den verserende 'bandekonflikt' mellem rockergrupperinger og forskellige grupperinger med indvandrerbaggrund. Situationen har understreget, at der i høj grad mangler forskning på dette område. Denne bog, som er den tredje forskningsnetværket *Eurogang* har produceret, er en samling af forskning fra tolv forskellige lande, der i deres design spænder vidt og både anvender kvantitative og kvalitative metoder.

Udover at dreje sig om 'unge gadebandegrupperinger' er der tre gennemgående spørgsmål, der indirekte søges besvaret igennem kapitlerne: hvilken rolle spiller migration i forhold til dannelsen af bander; hvordan relaterer etnicitet sig til, hvad der karakteriserer bander og deres adfærd – herunder om etnicitet er en centralt variabel i forhold til at forstå bander – samt hvordan relaterer migration og etnicitet sig til den præventive indsats? Selvom disse temaer og spørgsmål umiddelbart virker lidt snævre, så byder kapitlerne på mange interessante vinkler på disse og bidrager i øvrigt til den generelle 'grundviden' omkring bandeidentitet, bandeorganisering og gruppeadfærd i en bredere sociologisk og antropologisk forstand. På en måde stiller bogen flere spørgsmål, end den besvarer, men diskussionerne af, hvad man ikke ved noget om, er for så vidt også interessante i sig selv, og helt centralt er nok det obligatoriske spørgsmål fra kriminologisk teori: hvis alle indvandrere og etniske minoriteter konfronteres med oplevelser som marginalisering, hvorfor er ikke alle eller flere af disse tilknyttet bander?

Af de mere interessante kapitler (set med skandinaviske øjne) er blandt andet Inger-Lise Liens kapitel om to pakistanske banders 'krig' mod hinanden i Oslo i løbet af 2006-2007, herunder politiets massive indsats mod dem. Grundet sin antropologiske tilgang og tidligere feltstudier i Pakistan har Lien fået et indgående kendskab til, hvorledes den pakistanske kultur og religion influerer på måden, banderne i udgangspunktet er opbygget, samt hvordan de reagerer i forbindelse med en voldelig konflikt. Lien taler blandt andet om begrebet 'hyperhonour', der beskriver bandernes vilje til at begå kriminalitet og særlig brutal vold for at få magt. Æreskodekset bidrager, ifølge Lien, endvidere til, at almindelige kriminalpræventive tiltag, som har vist sig effektive i forhold til andre grupper, ikke virker på disse grupperinger på grund af deres generelle mistillid til myndighederne og på grund af, at de håndterer kriminalitet ud fra deres kulturs traditionelle værdier og normer. I forhold til den politimæssige indsats beskriver Lien, at netop æreskodekset kan bruges offensivt ved at inddrage og anholde kvinderne i familierne (koner, mødre, døtre), idet det i pakistansk kultur opfattes som særligt krænkende, hvis mændene ikke kan beskytte og tage sig af kvinderne. Således opstår der en slags 'shaming' og sociale sanktioner fra det pakistanske miljø, og den høje status, som familierne i banderne har fået på grund af deres økonomiske velstand og dominerende adfærd, bliver pludselig taget fra dem.

Herudover kan nævnes Micael Björks analyse, der baseres på feltarbejde ved politiet i Gøteborg, af, hvordan gadebanders kriminelle aktiviteter får støtte af semi-legale subkulturer, og hvordan politiet interagerer med bander og mere bredt indvandrer miljøer. Björk undersøger blandt andet, om nogle æresorienterede facetter af den muslimske kultur understøtter kriminalitet, når der er sammenhæng mellem minoritetspositionen, forskellige slægtsbaserede netværk, der er involverede i ulovlige økonomiske aktiviteter, og gadebander. En forsigtig

konklusion herpå er, ifølge Björk, at det ikke nødvendigvis er mangel på social kontrol, der er den primære indflydelse på 'delinquency', men at migration, etnicitet og social sammenhængskraft indenfor visse kulturer, snarere end mangel på social kontrol, skaber de strukturerende principper. Derfor understreges også vigtigheden af, at politiet besidder en vis kulturforståelse og vælger den rette politimodel til de berørte områder, og Björk fremhæver den nye tilgang til *community policing*, som en måde at frembringe levedygtig homogenitet i diverse urbane boligområder på.

Som i så mange andre sammenhænge, når der tales om 'gangs', rejses definitionsproblematikken i bogen, eftersom det fortsat er vanskeligt at definere og afgrænse skillelinjerne imellem bander og kriminelle netværk og graden af deres kriminelle organisering. I bogen påpeges, at der i de tolv forskningsprojekter er taget udgangspunkt i Eurogangs egen definition på 'street gangs' som er: "any durable, street-oriented youth group whose involvement in illegal activity is part of their group identity." Problemet er, som det også fremgår af de forskellige kapitler, at målgrupperne for de enkelte forskningsprojekter ikke kun er defineret herudfra. For eksempel er der i forbindelse med Feixa et al.'s undersøgelse af 'Latin Kings' i Barcelona tale om unge, der beskrives som 'gangs-in-process', hvor involvering i kriminalitet endnu ikke kan siges at være en del af gruppeidentiteten. Dette understreger den kontinuerlige problematik i forhold til definitionsspørgsmålet, og heller ikke denne bog har desværre noget bud på, hvordan man kommer ud over denne.

Overordnet set er bogen for enhver interesseret i bander og kriminelle ungdomsgrupper en særdeles god introduktion til mange af de forskellige problematikker, der eksisterer i forbindelse med de teoretiske og metodiske udfordringer ved at forske i miljøet, samt til de temaer, der er centrale i forbindelse med bandedannelser i forskellige samfundsmæssige kontekster. På trods af undersøgelsernes forskellighed både i forhold til de kontekster, de foregår i, og i forhold til, hvorledes de metodisk er tilrettelagt, er der en god tematisk sammenhæng i bogen, hvor hvert kapitel anlægger nye perspektiver og vinkler på hovedtemaerne omkring migration og etnicitet. Herudover peger de redigerende forfattere i det konkluderende kapitel på, hvor der på nuværende tidspunkt er huller i (særligt den komparative) forskning på bandeområdet, og blandt andet understreges behovet for undersøgelser af forskelle *indenfor* forskellige grupper og *mellem* grupper med samme migrationsbaggrund, samt hvilken rolle kulturelle og religiøse traditioner spiller i forhold til bandedannelse. Bogen kan klart anbefales.

Nadja Kirchhoff Hestehave
Rigspolitiet

Chris Grover: Crime and Inequality. Willan Publishing, Devon 2008. 272 sider.

Crime and Inequality handler overordnet set om det på mange måder uhensigtsmæssige forhold mellem, på den ene side, samspillet mellem social ulighed og kriminalitet, og på den anden side, de måder som socialpolitiske interventioner fra politisk hånd, forsøges brugt som værktøjer til at håndtere orden. Grundargumentet er simpelt og for så vidt velkendt, men ikke desto mindre tankevækkende: fra kriminologiske kilder ved vi, at der er et "uheldigt" samspil mellem social ulighed og kriminalitet, mens socialpolitiske tiltag, der er møntet på at håndtere bl.a. kriminalitet, er med til at reproducere og endog forøge den sociale ulighed.

Der er altså en inkonsistens mellem de sociale mekanismer, der leder folk ud i kriminalitet, og de utilsigtede konsekvenser af nutidens socialpolitiske paradigme; et paradigme der kort fortalt tilsiger, at man kan presse folk ind på socialitetens og moralens rette vej via økonomiske sanktioner. Grovers bog kan ses som et modtræk til denne inkonsistens. Han ønsker, dels via eksemplets magt, men også via eksplicite opfordringer, at vi skal nedbryde grænserne mellem de akademiske discipliner, der analyserer hhv. social ulighed, kriminalitet og socialpolitiske tiltag. Dette vil, ifølge Grover, give bedre og mere relevante, akademiske analyser, såvel som oplyse politikerne om de utilsigtede konsekvenser af deres tiltag.

Mere specifikt identificerer Grover, i bogens første to kapitler, en vis udstrækning af konservatisme og autoritarisme i de logikker (specielt i New Labours kommunitarisme), der ligger til grund for nutidens socialpolitiske tiltag i England. Mest iøjnefaldende er dette på området for arbejdsløshedsydelse, hvor logikken tilsiger, at sociale ydelser fjerner incitamentet til at finde beskæftigelse. Groft sagt gør arbejdsløshedsydelse, ifølge denne logik, at modtageren læner sig tilbage i sofaen og lader pengene komme til sig (uansvarliggørelse). Politikernes modsvar på dette er at skære ydelsen ned til et minimum, hvormed det forventes, at den uansvarlige borger tvinges til at rejse sig fra sofaen, finde beskæftigelse og dermed selv arbejde for pengene (ansvarliggørelse). Problemet er bare, ifølge Grover, at der er mange borgere, der ikke kan finde beskæftigelse pga. et utilstrækkeligt kvalifikationsniveau i forhold til udbuddet af arbejdspladser i lokalområdet. Sådanne personer sidder ikke i sofaen pga. uansvarlighed, men snarere pga. utilstrækkelighed i forhold til de eksisterende jobtyper. Med Grovers begreb udfører den politiske diskurs således her en "dekontekstualisering" af borgerens situation, hvilket vil sige, at ansvaret for situationen flyttes fra de sociale strukturer, som man ellers ville kunne påvirke aktivt via politikker, til den enkelte, og dermed "uansvarlige" borger. Når borgere, der har ringe udsigter på arbejdsmarkedet, får frataget både deres sociale ydelse og anerkendelse, kan det ikke være overraskende, at kriminalitet kan blive en mulig levevej for disse – Grover benytter sig bl.a. af begreber fra Robert K. Merton og Jock Youngs videreudviklinger heraf til at understrege denne pointe.

I de øvrige kapitler i *Crime and Inequality* appliceres samme analytik på forskellige, sociale grupper i det engelske samfund samt deres specifikke forhold til social ulighed, socialpolitik og kriminalitet. Dette drejer sig om unge mænd, specielt ledige (kapitel 3); forældres rolle og "the parenting deficit", at forældre ikke er forældre nok (kapitel 4); kvinder, specielt de udfordringer, enlige mødre står over for (kapitel 5); etniske minoriteter, bl.a. med fokus på multikulturalisme og segregation (kapitel 6); hjemløse, med specifikt fokus på både viktimering og kriminalisering (kapitel 7); og lavindkomstgrupper, der straffes disproportionalt ved finansiel straf (kapitel 8). I kapitel 9 opsamles konkluderende på hele bogen. På det overordnede niveau er stort set samme logik og samme konklusion på spil i samtlige kapitler: om der analyseres på etnicitet eller enlige mødre, males "blot" denne strukturelle forhindring, "disadvantage", oven på det i forvejen lidet opløftende billede, som uligheden og den politiske håndtering heraf afstedkommer. Grover udvikler således, i bogens første to kapitler, et perspektiv og en analytik, der er både nuanceret og relevant, men også så velformidlet og præcis, at man i de øvrige kapitler stort set kan gætte både det enkelte kapitels konceptuelle indhold og konklusion efter blot at have læst dets indledning.

Som læser får man dog stadig meget ud af nuancerne i de enkelte kapitler: kildematerialet spænder bredt og består af politikeres udtalelser, lovforslag og politiske såvel som kriminologiske rapporter, alt sammen suppleret af både kvantitative og kvalitative studier. Dette er informativ læsning, især hvis man løbende kan holde sig paralleller med politikken og situationen i sit hjemland bevidst. For trods store forskelle på både politik- og samfundstyper på tværs af Nordsøen er både bogens grundargument og dens konklusioner yderst relevante i en skandinavisk eller i hvert fald dansk sammenhæng. Her har vi også både kriminalitet, social ulighed og mere eller mindre konservative og kommunitaristiske socialpolitiske sanktionsmuligheder over for borgerne. Fx kan familier fratages deres børnepenge, hvis ikke de sørger for, at deres børn møder regelmæssigt i skolen. Denne form for sanktionerende politikker bør granskes for deres kriminologiske konsekvenser, specielt hvis pjækkeriet er socialt betinget.

Ydermere præsenterer Grover også teoretiske nuanceringer af de specifikke logikker, der er på spil i de enkelte kapitler. Fx gennemgås tesen om maskulinitetskrisen – samt konsekvenser heraf og "social control theory" inspirerede, politiske reaktioner herpå – i kapitlet om unge mænd. Ligeledes accentueres Youngs begreb om "the downward gaze" – at man altid leder efter syndebugke nedad i det sociale hierarki – som forklaring af, hvorfor hjemløse udsættes for disproportionalt megen vold.

Alt i alt er *Crime and Inequality* en kærkommen opsang til både kriminologer, politikere og andre interesserede i emnerne. Man kan kalde denne opsang for en udvidelse af de kriminologiske anliggender og bekymringer til de socialpolitiske samme – og omvendt. Der er mange specifikt engelske detaljer i empirien, men

Grover skriver i et godt og letlæseligt sprog, uden at der dermed er skortet på præcisionen. Det er således ikke svært at holde sig sine lokale omstændigheder in mente under læsningen, og netop dette – at bogen tilbyder et både teoretisk og analytisk perspektiv, der ikke nødvendigvis er begrænset til det engelske tilfælde – er helt klart bogens største styrke.

Lars Højsgaard Andersen

Rockwool Fondens Forskningsenhed

Karsten Ingvaldsen och Vanja Lundgren Sørli (red.): Organised crime. Norms, markets, regulation and research. Oslo: Unipub 2009.

På senare tid har flera intressanta böcker getts ut i Norge om organiserad brottslighet. Det är Paul Larssons översikt ”Organiserat kriminalitet”, som beskriver detta fenomen på norsk mark, och Ivar Fahsings och Petter Gottschalks ”Kriminelle organisasjoner. Hvordan forstå organisert kriminalitet”, där de använder organisationsteori för att förklara organiserad brottslighet.

Till raden läggs också rubricerade antologi, utgiven i ett elegant mindre format. Som underrubriken anger spänner den över ett brett register: från intern normgivning inom Cosa Nostra och organiserad brottslighet i Norge till lägesrapporter på EU-nivå och en översikt över forskningsfältet med tonvikt på Europa.

Antologin börjar i Italien där Amadeo Cottino intervjuat en medlem i Costa Nostra – ”Nino” – som beskriver en organiserad verksamhet där medlemmarna lever under en strikt och effektiv kontroll. Det finns ett antal regler att hålla sig till, inte minst vad en medlem inte får göra. Likaså hur ”rättvisans” svärd ska användas, från varning till dödsstraff. Får man tro Cottino framstår straffsystemet vara i nivå med det legala samhällets. Följaktligen förekommer vedergällning (”han förtjänar att dö”), allmänprevention (”jag ville statuera ett exempel för de andra”) och individualprevention (”han fick några rejäla smällar”).

Vid sidan av raden av förbud, till exempel att inte försöka från den kriminella organisationen finns också tydliga regler för hur ersättningar och vinster ska betalas. Det finns till och med ett system för socialbidrag för att understödja familjer vars försörjare avtjänar fängelsestraff.

Cottinos beskrivning utgår från en intervju. Jag misstänker dock att en bredare undersökning kanske inte riktigt hade gett bilden av ett lika strukturerat och genomarbetat system för kriminell lag och rätt, ledning, styrning och ekonomi som ”Nino” förmedlar.

Även om ”Ninos” berättelse kanske i alla stycken inte är helt representativ är ändå avståndet från Italien till Norge mycket långt. Per Ole Johansens bidrag handlar

om den norska alkoholsmugglingens historia. Från första världskrigets förbudstid till dagens välmående Norge, där smuggelsprit inte längre är gångbart. Det romantiska skimret kring smugglingen har minskat i det moderna samhället. Status är att köpa dyrt och skänka en tår från exklusiva flaskor. En skandal med träsprit med dödlig utgång bidrog också till att den informella ekonomins gåvor hamnade i vanrykte.

I flera välskrivna böcker har Johansen beskrivit den intressanta historien med alkoholsmugglingen, där samma familjer i årtionden hållit kunskapen vid liv och smugglingen levande. De illegala entreprenörerna har anpassat sig till nya metoder och gått från gamla tiders passagerarfartyg till vår tids långtradare. Genom att arbeta i det tysta, undvika våld och driva verksamheten småskaligt uppstod en skandinavisk form av organiserad brottslighet som visat sig mycket stryktålig för myndigheternas insatser. Som nyss nämnts är dock marknaden en starkare kraft än samtliga Norges tullare och poliser. Minskar efterfrågan får de kriminella entreprenörerna hitta nya inkomstkällor?

Om alkoholsmuggling står för tradition är narkotika samtidens vara. Paul Larsson skildrar den norska haschmarknaden och vänder sig mot den allmänna bilden av att det är lätt att tjäna grova pengar på smuggling och distribution. Avbränningarna är stora. Om entreprenörerna är försiktiga och anlitar yrkesmän för själva smugglingen blir också arvoden höga. Hotell, resor och middagar kostar också pengar. Många tär också på smuggelpartiet och ofta finns ”goda vänner” i närheten som gärna hjälper till att minska partiet ytterligare. Till detta kommer myndigheternas beslag, stölder från medarbetare och att köpare inte gör rätt för sig. Narkotikaekonomin handlar mycket om krediter och de slutliga konsumenterna är inte de mest pålitliga betalarna.

Att gå upp i storlek är riskabelt och därför inte något alternativ. Ju större partier som tas in desto större är förlusten och myndigheterna kommer i kapp. Stora organisationer ökar också synligheten, och därmed riskerna. Behovet av att skydda sig ökar med stora partier liksom intresset att med våld stjäla det. En hel del av smugglingen sker därför inom ramen för mindre nätverk. Det är en informell ekonomi där pengar inte är det viktigaste. Det som betyder mer är vänskap och kontakter. Försäljning och köp bärs upp av sociala och kulturella normer.

Redaktörerna Vanja Lundgren Sørli och Karsten Ingvaldsen bidrar själva med en artikel om de särskilda reglerna i den norska strafflagen som kriminaliserar medlemskap i kriminella organisationer och som skärper straffen för brott som sker inom ramen för en sådan organisation. Det märkliga är dock att det är utländska gärningspersoner som döms, knappast några norrmän. Författarna har nämligen undersökt de domar som fallit i Norge.

Enligt Lundgren Sørli och Ingvaldsen ligger förklaringen i att den definition av organiserad brottslighet som används i Norge är en importvara. Den kommer

från USA via FN och har sedan tagits upp av EU. Definitionen skulle mindre väl passa in på den norska organiserade brottsligheten, som är småskalig, projektinriktad och utan tydliga internationella karaktärsdrag. När definitionen talar om internationell brottslighet inom tydliga strukturer med viss varaktighet stämmer det bättre in på utländska grupperingar.

Samma importerade definition används i Sverige och den kritik som brukar föras fram hos oss är att det mesta blir organiserad brottslighet, att kriterierna fångar in för mycket. Det skulle räcka med att några stycken ägnar sig åt lite smuggling för att kvalificera sig som organiserade brottslingar. Det som gäller för svenska grupperingar borde gälla även för norska. Jag misstänker därför att det kan finnas även andra förklaringar till varför norrmännen inte fastnar i näten. Kan det vara på det sättet att norsk polis och tull inte riktigt erkänner att det finns organiserad brottslighet i Norge, förutom namngivna gäng som mc-gängen, och att kriminaliteten kommer utifrån? Författarna är lite inne på den tråden och refererar till Woodiwiss.

Lundgren Sørli och Ingvaldsen beskriver också hur norska medier skildrat organiserad brottslighet. Det visar sig att organiserad brottslighet fungerar som en symbol, exempelvis för gärningar som uppfattas som särskilt allvarliga eller för ett fenomen som upplevs som ett hot.

I ett väl långt bidrag går Petrus van Duyne till hårt angrepp mot de rapporter som den europeiska polisorganisationen Europol tar fram över den organiserade brottsligheten. Författaren menar att det inte är mycket bevänt med dessa rapporter, som bygger på en oprecis definition, bristande data och oklara metoder för att samla in och värdera data. Även om van Duyne gör sitt yttersta för att blottlägga varje brist i rapporteringen, visar han på ett stort problem. Hur organiserad brottslighet tjänar som argument för politiska initiativ, ny lagstiftning, resurser till myndigheterna och organisatoriska förändringar inom rättsväsendet. Läger vi till Ingvaldsens och Sørlis bidrag kan vi också nämna att fylla medierna med innehåll.

Egendomligt nog är intresset för korrekta data påfallande litet. Det är som om själva myten kring organiserad brottslighet är fullt tillräcklig. Men för den som vill veta mer innehåller det avslutande kapitlet av Klaus von Lampe en översikt över forskningen om organiserad brottslighet. Den europeiska forskningen är på frammarsch jämfört med den tidigare amerikanska dominansen. Det är ett gott betyg för Europas forskare och för den antologi som bidrar till ökad kunskap om ett fascinerande ämne.

Lars Korsell

Brottsförebyggande Rådet